

WIOSNA W MIEJSKIM PARKU

Maria Olszowska (Mrągowo)

Miejski park jest zorganizowaną zieloną przestrzenią w zurbanizowanym krajobrazie. Pełni różne funkcje: wypoczynkowe, rekreacyjne, sportowe i kulturalne. W obrębie parku znajdują się ścieżki spacerowe, rowerowe, ławki, place zabaw, fontanny, altany, pergole, amfiteatr, a nawet staw. W parkach sadi się wiele drzew i krzewów rodzimych gatunków, ale też atrakcyjnych gatunków introdukowanych. Miejski park jest oazą natury, chętnie odwiedzaną przez mieszkańców i turystów.

Ryc. 1. Fragment parku. Fot. M. Olszowska.

Według mnie w parku jest najpiękniej na przełomie kwietnia i maja, gdy wkracza do niego wiosna.

Właśnie w tym okresie zazieleniają się drzewa i krzewy (Ryc. 1). Zachwyca feeria kwiatowych barw na wszechobecnych klombach. Rośliny zielne dobierane są tak, aby klomby przez okres wegetacji zawsze pięknie i kolorowo wyglądały (Ryc. 2).

Wspaniale prezentują się miododajne drzewka śliwy wiśniowej (*Prunus cerasifera*) odmiany *Pissarda*, obsypane różowymi kwiatami. Roślina z rodziny różowatych pochodzi z Azji Zachodniej, Środkowej, z Kaukazu i południowo-wschodniej Europy. To ni-

skie drzewo do 10 metrów wysokości. Ma nieregularną, luźną koronę na prostym pniu. Różowawe kwiaty są osadzone pojedynczo na długich szypułkach i rozwijają się równocześnie z ulistnieniem na przełomie marca i kwietnia. Liście są delikatnie piłkowane, ciemnoczerwone lub brązowawe (Ryc. 3).

Uwagę zwraca piękny cyprysik nutkajski (*Cupressus nootkatensis*), wiecznie zielone drzewo iglaste z rodziny cyprysowatych. Występuje naturalnie w Ameryce Północnej wzdłuż wybrzeży Oceanu Spokojnego. W Europie sadzony jako drzewo ozdobne. Jest mrozoodporny i światłolubny. Może dorastać

Ryc. 2. Klomb z tulipanami. Fot. M. Guzik.

do 25 m wysokości. Koronę ma wąskostożkową, a liczne gałęzie są na końcach zgięte ku dołowi (Ryc. 4). Łuskowate, podobnej wielkości liście są naprzeciwległe, ciemnozielone. Kuliste szyszki dojrzewają na wiosnę następnego roku. Gatunek jest długowieczny, osiąga wiek do 650 lat.

Klon jawor (*Acer pseudoplatanus*) z rodziny mydleńcowatych występuje w Polsce głównie w lasach, ale rzadko zobaczymy go w północno-wschodniej części kraju. Natomiast w parkach jest chętnie sadzony. Dorasta do 35-40 m wysokości. Może osiągać wiek do 500 lat. Pień ma prosty, korę szarą, początkowo gładką, potem łuszczącą się. Liście z wierzchu są ciemnozielone i matowe, a od spodu szarozielone, delikatnie owłosione na większych nerwach, trzykłapowe, osadzone na długich ogonkach. Żółtawozielone kwiaty zebrane są w zwisające wiechy przypominające grona (Ryc. 5). Jawor kwitnie w maju, po rozwinięciu liści. Jego owoce mają postać podwójnych skrzydlaków.

Z drzew bardzo atrakcyjnie prezentuje się topola szara (*Populus x canescens*) z rodziny wierzbowatych. Występuje naturalnie w Europie środkowej

Ryc. 3. Kwiaty śliwy wiśniowej. Fot. M. Olszowska.

Ryc. 4. Cyprysik nutkajski. Fot. M. Olszowska.

Ryc. 5. Kwitnący jawor. Fot. M. Olszowska.

Ryc. 6. Topola szara – pokrój drzewa. Fot. M. Olszowska.

i południowo-wschodniej oraz w Azji zachodniej. Drzewo osiąga wysokość do 30–40 m. Korona jest szeroka, pień gruby, z potężnymi konarami. Kora ma zabarwienie szaro-białe (Ryc. 6). Ten gatunek jest naturalnym mieszkańcem topoli osiki i topoli białej. Liście posiadają cechy pośrednie w stosunku do gatunków rodzicielskich. Są długoogonkowe, z wierzchu błyszczące i silnie owłosione. Mają kształt okrągławy z brzegiem zatokowym. Topola szara zakwita wczesną wiosną przed wytworzeniem liści. Jest drzewem dwupiennym, tzn. że kwiaty męskie i żeńskie występują na innych osobnikach. Większość parkowych drzew to okazy męskie. Kwiatostany męskie są białawe, z widocznymi czerwonymi pylnikami pręcików. Roślina jest wiatropylna i wiatrosiewna. Jest najszybciej rosnącą topolą.

Równie atrakcyjny jest krzew tamaryszek czteropęcikowy (*Tamarix tetrandra*) z rodziny tamaryszkowatych. Rośnie od południowo-wschodniej Europy po Bliski Wschód. Krzew ma rozłożysty pokrój. Na naszym obszarze dorasta do 2 m wysokości. Jego wiotkie pędy pokrywają drobne igłowate zielone liście. Kwitnie w maju i czerwcu. Jego kwiaty mają piękny różowy kolor (Ryc. 7). Krzew jest odporny na

susze i zasolenie gleby, dlatego przydatny jest w rekultywacji terenu.

Ryc. 7. Tamaryszek czteropęcikowy. Fot. M. Olszowska.

Wiosną w parku rozbrzmiewają ptasie koncerty godowe. Szczególnie pięknie śpiewają kolorowe samce zięby zwyczajnej (*Fringilla coelebs*) z rodziny łuszcakowatych. W Europie zięby występują przez cały rok, z wyjątkiem Islandii i obszarów najbardziej wysuniętych na północ kontynentu. W Polsce są bardzo liczne. O ile u ptaków dopiero w porze godowej

obserwuje się dymorfizm płciowy, to u zięb różnice w upierzeniu między osobnikami obu płci utrzymują się przez całe życie. Ptak objęty jest ochroną ścisłą. Obie płci mają różowoszare nogi i ołowianoniebieskie, nieco stożkowate, grube i krótkie dzioby. Samiec jest różnobarwny, a samica prezentuje się dużo skromniej – jest w przewadze oliwkowo-brązowa. Samiec posiada czarne czoło i zachodzącą na kark czapeczkę, sprawiającą wrażenie niebieskiej. Grzbiet samca jest jasnobrunatny. Policzki i spód ciała są ce-

ris), ptak zamieszkujący Europę, północną Afrykę i południowo-zachodnią Azję. Samiec ma upierzenie oliwkowozielone na wierzchu ciała, a zielonożółte na spodzie. Boki głowy ma szare. Ogon krótki, rozwidlony, czarny na końcu, a żółty u nasady. Dziób mocny, stożkowaty, barwy cielistej (Ryc. 9). Gniazdo znajduje się przeważnie w okółku młodego świerka. Dzwoniec wyprowadza dwa lęgi w roku, składa 4–6 jaj. Wysiadywanie trwa przez okres od 13–14 dni. Pisklęta wylatują z gniazda po ok. 2 tygodniach. Wio-

Ryc. 8. Samiec zięby zwyczajnej. Fot. M. Olszowska.

glastoczerwone, pokrywy podogonowe białe, pierś i podgardle różowe. Skrzydła ogólnie są czarne z białymi elementami (Ryc. 8). Zięba zazwyczaj żeruje na ziemi. Zjada głównie nasiona oraz owoce, zaś w okresie lęgowym dietę uzupełnia owadami i innymi bezkręgowcami. Wyprowadza 1–2 lęgi od maja do lipca. W dobrze zamaskowanym na drzewie gnieździe składanych jest od 3 do 6 jaj wysiadywanych przez dwa tygodnie. Pisklęta są gniazdownikami dokarmianymi przez samca. Po kolejnych dwóch tygodniach młode opuszczają gniazdo.

W parkach przebywają też inne łuszczeniaki. Między innymi osiadły dzwoniec zwyczajny (*Chloris chlo-*

ris), ptak zamieszkujący Europę, północną Afrykę i południowo-zachodnią Azję. Samiec ma upierzenie oliwkowozielone na wierzchu ciała, a zielonożółte na spodzie. Boki głowy ma szare. Ogon krótki, rozwidlony, czarny na końcu, a żółty u nasady. Dziób mocny, stożkowaty, barwy cielistej (Ryc. 9). Gniazdo znajduje się przeważnie w okółku młodego świerka. Dzwoniec wyprowadza dwa lęgi w roku, składa 4–6 jaj. Wysiadywanie trwa przez okres od 13–14 dni. Pisklęta wylatują z gniazda po ok. 2 tygodniach. Wio-

sną pokarmem dzwońców są nasiona chwastów, młode pędy roślin, mszyce i gąsienice, zaś latem i zimą owoce i nasiona dostępnych wówczas roślin. W miejskich parkach gniazduje gołąb grzywacz (*Columba palumbus*). To największy z gołębi występujących w Polsce. Jesienią ptaki zbierają się w większe stada i odlatują w rejon Morza Śródziemnego. Zdarza się, że niektóre osobniki pozostają z nami na zimę. Od kilku lat obserwowane są na Dolnym Śląsku i na Opolszczyźnie. Długość ciała grzywacza wynosi ok. 41–45 cm, rozpiętość skrzydeł: 70–75 cm. Ptak jest różnokolorowy. Jego głowa jest niebieskoszara. Pióra po bokach szyi ułożone są pasami i wykazują

zielono-fioletową opalizację, podobnie jak pióra na karku. Pod piórami po bokach głowy znajdują się pió-

ra o białych zakończeniach. Swoją nazwę grzywacze wzięły właśnie od białych plam po bokach szyi. Górna

Ryc. 9. Samiec dzwonia zwyczajnego. Fot. M. Olszowska.

Ryc. 10. Ubarwienie ciała gołębia grzywacza. Fot. M. Olszowska.

część grzbietu, pokrywy skrzydłowe i lotki są szarawe, niektóre z nich posiadają biały brzeg. Dolna część grzbietu, kuper, gardło i broda są niebieskoszare. Pierś i brzuch są winnoczerwone. Wierzch sterówek szarawoczarny z jaśniejszym pasem pośrodku. Dziób grzywacza jest żółtawy, z jasnym końcem

podlatuje stromo w górę, głośno klaszcząc skrzydłami i opadając lotem ślizgowym (Ryc. 11). Samce powtarzają lot 2–3 razy, aby zaimponować partnerkom. W kwietniu samica składa 2 białe jaja, które wysiadują rodzice przez 17–19 dni. Gniazdo budowane jest w koronie drzewa z niedbale rzuconych gałązek (Ryc.

Ryc. 11. Lot godowy grzywacza. Fot. M. Olszowska.

Ryc. 12. Grzywacz na gnieździe. Fot. M. Olszowska.

i czerwonawą nasadą, zaś woskówka jest biała. Tęczówka dorosłych ptaków jest jasnożółta. Nogi i stopy różowofioletowe (Ryc. 10). Grzywacze lęgną się 2–3 razy w roku. Okres godowy rozpoczynają akrobatyczne i widowiskowe loty tokowe samców w obecności samic. Samiec w tym w okresie pohukuje głośno,

12). Pisklęta są niedołążne i dokarmiane przez rodziców. Opuszczają gniazdo po 3–4 tygodniach. Pokarm grzywaczy zależy od sezonu. Wczesną wiosną są to pędy i nasiona dziko rosnących roślin oraz drobne owoce i ślimaki. W lecie dominują ziarna zbóż, które pozostały na polach. Zimą zaś podskubują resztki warzyw i zielonek.

W niektórych parkach spotkać można krętogłowa zwyczajnego (*Jynx torquilla*) z rodziny dzięciołowatych. To mniejszy od szpaka ptak wędrowny pod ścisłą ochroną. Zamieszkuje prawie całą Europę, poza jej północnym skrajem.

Ten ciekawy dziuplak przylatuje do nas w kwietniu i w maju, odlatuje w sierpniu i wrześniu. Zimuje w Afryce. Maskująca barwa upierzenia upodabnia go do kory drzewa. W razie zagrożenia wydaje ostrzegawcze odgłosy „czek czek” i wykonuje łukowate ruchy głową i szyją na lewo i prawo. Stąd jego nazwa. Może także straszyć napastnika „syczeniem” i uniesionym do góry, szeroko rozłożonym ogonem. Krętogłowy różni się jednak od dzięciołów budową ciała.

Posiadają szary wierzch ciała, pokryty gęstym, brunatnym i rdzawobrunatnym pręgowaniem oraz plamami. Na karku i grzbiecie widoczny jest wyraźnie odgraniczony brunatny trójkąt ułożony z podłużnych pasków. Długi, zaokrąglony szary ogon oraz szyja

Piskłeta krętogłowa są gniazdownikami. Opuszczają gniazdo po 19–24 dniach. Ciekawe jest jeszcze inne zachowanie tego ptaka. W jego menu są chrząszcze, gąsienice, mszyce, pająki i inne drobne bezkręgowce. Żeruje na ziemi i na pniach drzew. Jednak jego

Ryc. 13. Krętogłów zwyczajny. Fot. M. Olszowska.

i pierś pokryte są czarnym poprzecznym prążkowaniem. Przez oko przebiega ciemnobrązowa brew. Na żółtawobiałym brzuchu znajdują się strzałkowate plamy (Ryc. 13). W przeciwieństwie do pozostałych dzięciołów jego sterówki są miękkie i zaokrąglone, a dziób krótki i zaokrąglony, dlatego nie kuje dziupli i nie wyjada owadów spod kory. Siada w poprzek na gałęziach. Nie wspina się też pionowo po gałęziach i nie bębni. Większość czasu przebywa na drzewach, a na ziemi porusza się podskakując. Prowadzi samotny, skryty i mało aktywny tryb życia. Ponieważ jest dziuplakiem, żyje w niezbyt gęstych zadrzewieniach z dziuplastymi drzewami. Zimą odwiedza również budki lęgowe. Jest to gatunek monogamiczny. Okres gniazdowania przypada na maj-czerwiec. Tokuje, charakterystycznie ruszając przy tym głową, strosząc pióra i rozkładając w wachlarz swój ogon. Samica raz w roku składa 7–12 białych jaj, które wysiaduje na zmianę z samcem przez 13–14 dni. W razie niebezpieczeństwa samica próbuje odganiać przeciwnika.

przysmakiem są mrówki, dlatego często podskakuje koło mrowisk, wyłapując z nich dorosłe mrówki za pomocą lepkiego języka. Nie musi się obawiać poparzenia kwasem mrówkowym, bo chroni go gęste, przylegające do ciała upierzenie.

W parkach żyją również łatwo rozpoznawane kosy zwyczajne (*Turdus merula*) z rodziny drozdowatych. To ptaki synurbijne. W XIX wieku ptaki zaczęły zasiedlać tereny miast. Samiec w porze godowej jest czarny i odznacza się żółtym dziobem i żółtą otoczką oczną. Dziób pełni funkcje sygnalizacyjne pomiędzy osobnikami tego gatunku. Samice z wierzchu są zabarwione na kolor oliwkowoszary. Spód ciała ma zmienną barwę, jednak w przewodzie brudnoszarą lub czerwawobrazową z ciemniejszym prążkowaniem. Pierś samicy jest brązowoszara, żółtobrazowa, czerwobrazowa i pstrokata. Ptak zazwyczaj przebywa na ziemi. Biega i podrzuca suche liście, szukając pod nimi pożywienia. Kos żywi się prawie wyłącznie pokarmem zwierzęcym: głównie bezkręgowcami

i niewielkimi kręgowcami. W razie zagrożenia siada na drzewie. Okres godowy rozpoczyna się w marcu. W ciągu roku kosy wydają dwa lęgi w marcu i w sierpniu. Miseczkowate gniazda zakładane są na drzewach, krzewach, ale także na ziemi. Do budowy gniazd pta-

wania wykluwają się pisklęta. Młode w gnieździe spędzają następne dwa tygodnie. Po tym okresie zaczynają uczyć się samodzielności i wyfruwają z gniazda. Dlatego, że nie są w pełni rozwinięte, to nadal oko na nie mają dorosłe osobniki. Ulubionym

Ryc. 14. Samica kosa na gnieździe. Fot. M. Olszowska.

ki używają gałązek, mchów, porostów, mokrej gliny, a wyścielają je żdźbłami traw, nawet kawałkami plastiku i papieru. Lęg składa się zwykle z 4 do 5 jaj. Jaja wysiaduje samica (Ryc. 14) przez około 10–19 dni. Pisklęta są nagie i ślepe, karmione przez rodziców. 18-dniowe młode potrafią już latać. Poza miastami kosy mogą dochować się większej ilości potomstwa.

Jednym z pięknie upierzonych ptaków drozdowatych jest kwiczoł (*Turdus pilaris*). Ptaki te do końca XVIII w gniazdowały tylko na północnym wschodzie kraju, głównie na Mazurach. Obecnie są spotykane w całym kraju. Samica i samiec ubarwione są podobnie. Kwiczoł posiada popielatą głowę i kuper, kasztanowy grzbiet i czarno-brązowy ogon. Beżowy spód ciała jest gęsto plamkowany (Ryc. 15). Nazwa kwiczoła wywodzi się od wydawanych przez niego skrzypiących i kwiczących dźwięków. Ptak zaciekle broni jaj i młodych przed drapieżnikami, opryskując napastnika swoimi odchodami.

Kwiczoł jako jedyny z drozdów gniazduje kolonijnie. Często takie kolonie można zaobserwować w miejskich parkach, w których występują wysokie, stare drzewa. W gnieździe kwiczoła można znaleźć od 5–6 jaj barwy seledynowej z brązowym kropkowaniem, z których po dwóch tygodniach wysiady-

pokarmem kwiczoła są dżdżownice i pędraki. Zimujące ptaki można dokarmiać jabłkami, owocami jarzębiny, dzikiej róży i głogu.

Nie sposób nie wspomnieć o sympatycznych łasuchach, których nie brakuje w żadnym miejskim parku. Biegają po drzewach i krzewach, przeskakując zgrabnie z jednych na drugie. Wiewiórka pospolita (*Sciurus vulgaris*) występuje w lasach liściastych, iglastych oraz w parkach i zadrzewieniach. To znany wszystkim bardzo ładny ssak nadrzewny należący do gryzoni. Z wierzchu sierść wiewiórki ma kolor rudopomarańczowy, boki są szare, a brzuch i podgardle białe. Choć mówimy o niej rudzielec, to jednak ssak ten charakteryzuje się zmiennym ubarwieniem grzbietu. Bywają osobniki w odcieniu brązowo-pomarańczowym, jasnobrązowym i ciemnoszarym. Gryzoń posiada mocne i ostre siekacze, dzięki którym z łatwością przegryza twarde łupiny orzechów. Długi, puszysty ogon odgrywa ważną rolę podczas skoków, bo stabilizuje kierunek lotu. Ostre pazury pomagają wiewiórkom wspinać się po drzewach i szybko po nich biegać. Wiewiórka gromadzi zapasy żywności w dziuplach opuszczonych przez ptaki lub zakopuje nasiona w ziemi. W ciągu roku wydaje 2, a nawet 3 mioty. Młode rodzą się ślepe. Jak na ssaka przystało,

matka karmi je mlekiem przez 8 tygodni. Wiewiórki są altruistkami, potrafią przygarnąć osierocone ma-

wy, jednak w srogie zimy ograniczają swoje wyjścia z dziupli. W parkach spotykamy osobniki niemal

Ryc. 15. Kwiczoł w czasie wysiadywania jaj. Fot. M. Olszowska.

luchy. Na jesieni wiewiórki okrywa zimowa szata. Futerko robi się bardziej gęste, ogon puszysty, a na uszach pojawiają się charakterystyczne „pędzelki”. Gryzonie te wprawdzie nie zapadają w sen zimo-

Ryc. 16. Wiewiórka pospolita. Fot. M. Olszowska.

oswojone. Zdają się nie bać ludzi, bo bez problemów chwytają z ręki podawane im orzeszki. Chętnie też pozują do zdjęć (Ryc. 16). Jednak z tą zażyłością trzeba się mieć na baczności, bo niektóre wiewiórki mogą być potencjalnymi nosicielami wścieklizny.

Miejski park jest otwartą dla każdego przyrodniczą przestrzenią, w której możemy się odstresować bez potrzeby wyjazdu poza miasto. Nawet krótki pobyt w miejskim parku poprawia samopoczucie i zapewnia odpoczynek od ulicznego zgiełku i komunikacyjnego hałasu. Park oprócz funkcji społecznych wspiera utrzymanie równowagi miejskiego środowiska przyrodniczego oraz wspomaga realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju miasta.

*mgr Maria Olszowska
e-mail: marjolsz@interia.pl
emerytowana nauczycielka
biologii z Mrągowa*